

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА
ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ТОШКЕНТ МОЛИЯ ИНСТИТУТИ

О.Т.ЮЛДАШЕВ

**СУҒУРТА ИШИ
КАФЕДРАСИ**

СУҒУРТА ИШИ

Тошкент-2014

2-МАВЗУ: СУҒУРТА СОҲАСИДА ҚЎЛЛАНИЛАДИГАН АСОСИЙ АТАМА ВА ТУШУНЧАЛАР

РЕЖА

1

- Суғурта фондини ташкил этиш билан боғлиқ атамалар

2

- Суғурта фондидан фойдаланиш билан боғлиқ атама ва тушунчалар

3

- Халқаро суғурта амалиётида ишлатиладиган атама ва тушунчалар

2.1. Суғурта фондини ташкил этиш билан боғлиқ атамалар

Суғурта - ҳар хил нохуш ҳодисалар рўй бериши натижасида кўрилган зарарни қоплаш ҳамда фуқароларнинг ҳаётида тегишли суғурта ҳодисалари рўй берганда уларга моддий ёрдам кўрсатиш мақсадида ташкил этиладиган ва ундан фойдаланиш билан боғлиқ (мақсадли пул фондлари) иқтисодий муносабатлар йиғиндиси.

Ўтказиш шартига қараб, суғурта

```
graph TD; A[Ўтказиш шартига қараб, суғурта] --> B[мажбурий]; A --> C[ихтиёрий]
```

мажбурий

ихтиёрий

Объектига кўра

```
graph TD; A[Объектига кўра] --> B[мулкӣ]; A --> C[шахсий]; A --> D[жавобгарлик]
```

мулкӣ

шахсий

жавобгарлик

Sug'urta fondining shakllanish jarayoni bilan aloqador atamalarga quyidagi iboralar kiradi:

❖ Sug'urta fondining sug'urta badallari hisobidan shakllanishi o'ziga xos jarayon bo'lib, u badal miqdorini aniqlash bilan bog'langan qator tushunchalarga egadir. Bu tushunchalar quyidagilardan iborat:

Sug'urtaviy baholash

1

Sug'urta
ta'minoti

2

Sug'urta
so'mmasi

3

Sug'urta ta'rifi

4

5.Sug'urta muddati

6.Sug'urta yoshi

7.Sug'urta boqimandasi

8.Sug'urta to'lovi

Суғуртада фондини шаклланиши билан боғлиқ атама ва тушунчаларга қўйидагиларни киритиш мумкин:

Тиббий суғурта

аҳоли соғлигини ҳимоя қилиш воситаларидан бири. Суғурта ҳодисаси рўй бериши муносабати билан, суғурта полиси орқали бепул тиббий хизмат кўрсатилиши.

Мулкий суғурта

турли кўринишдаги мол-мулкларни сақлаш билан боғлиқ манфаатлар суғурта муносабатларининг объекти ҳисобланган, суғуртанинг мустақил тармоғи.

Мажбурий суғурта

суғурта муносабатларининг қонун кучига эга бўлган шакли. Мажбурий суғурта қонунчилик ҳужжатлари асосида амалга оширилади.

Суғуртанинг асосини риск ташкил этади. Суғурта - бу рискни тақсимлаш усулидир.

Риск- битта кутилаётган ҳодиса бўйича хавфнинг юзага келиши.

Рискларни жойлаштириш:

1

- суғурта манфаати туфайли юзага келадиган суғуртавий ҳуқуқий муносабатларнинг бошланиш жараёни. Рискларни бирламчи, иккиламчи ва учламчи жойлаштириш мос равишда тўғридан тўғри суғурталаш, қайта суғурталаш ва ретроцессияни англатади.

3

- суғурта брокери ёрдамида бир вақтнинг ўзида йирик ва хавфли рискларни қисмларга бўлиб бир нечта суғурта компаниясида суғурталаш услуги. Бир қанча суғурта компаниялари таркибидан биттаси етакчи сифатида ажралиб чиқади ва у суғурта шартномасидаги шартларни маъқуллаб, рискнинг тегишли қисмини ўз жавобгарлигига олади.

2.2. Суғурта фондидан фойдаланиш билан боғлиқ атама ва тушунчалар

Суғурта объекти

шахсий суғуртада фуқароларнинг ҳаёти, соғлиги, меҳнат қобилияти билан боғлиқ манфаати; мулкӣ суғуртада бинолар, қурилмалар, транспорт воситалари уй-жой мулки, ташиладиган юклар ва бошқа моддий бойликларни сақлашга бўлган юридик ва жисмоний шахсларнинг манфаати;

Суғурта пули

суғурта мажбуриятини бажариш ҳамда суғурта операцияларини молиявий барқарорлигини таъминлаш мақсадида юридик шахс мақомига ега бўлмасдан ўзаро келишган ҳолда бир қанча суғурта компанияларининг ихтиёрий уюшмаси.

Суғурта мукофоти

суғурта хизматини кўрсатганлик учун тўланадиган ҳақ. Суғурта мукофотининг миқдори суғурта суммасига нисбатан фоизларда аниқланади. Суғурта мукофотининг миқдори аниқ суммаларда ҳам ифодаланиши мумкин.

Суғурта далолатномаси

- суғурта ходисаси рўй берганда суғурта компанияси томонидан тузиладиган ҳужжат. Далолатномада мол-мулкнинг зарарланиш ёхуд нобуд бўлиш сабаблари, кўрилган зарар миқдори ва бошқа кўрсаткичлар бўлади.

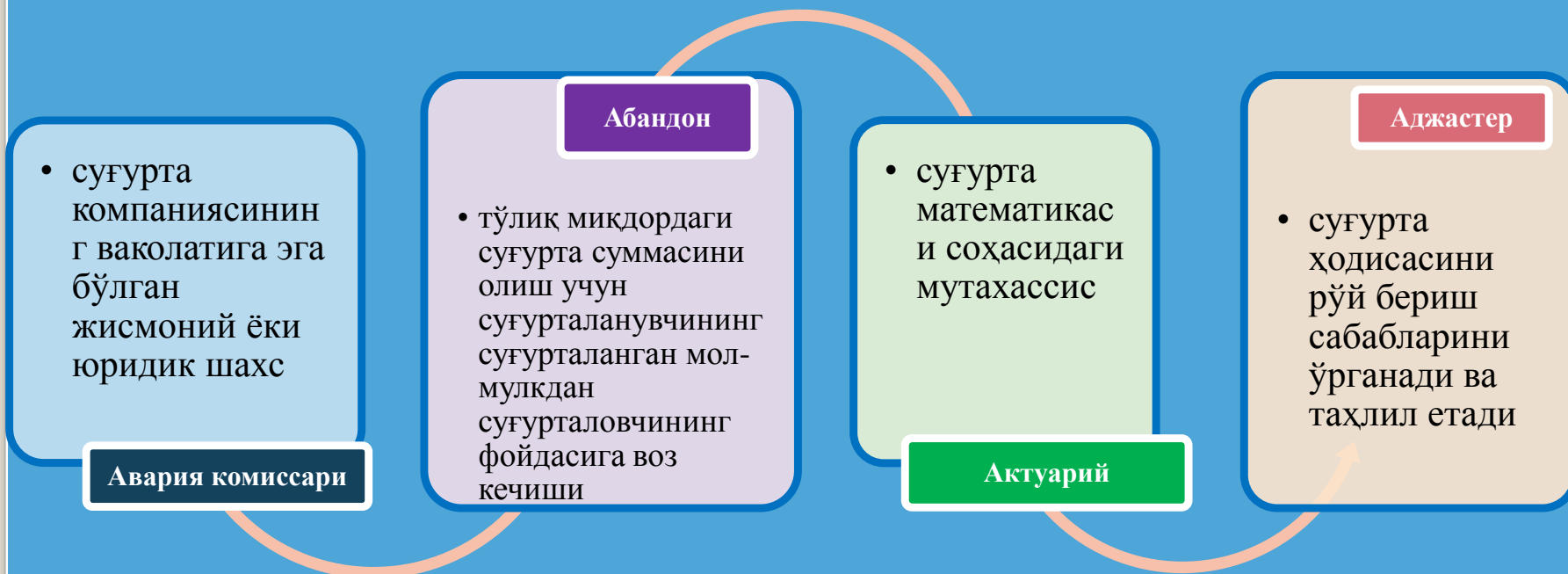
Суғурта полиси

- суғурта шартномаси тузилганлик фактини тасдиқловчи ҳужжат. Суғурта полисида: суғурта компаниясининг юридик манзили, суғурталанув-чининг номи, суғурта объекти, суғурта мукофотининг миқдори, шартноманинг амал қилиш муддати кўрсатилиши шарт.

Суғурта шартномаси

- икки ёки ундан ортиқ томонлар ўртасида тузиладиган ёзма равишдаги битим бўлиб, бунда суғурта компанияси суғурта ходисаси туфайли зарар кўрилганда суғурталанувчига суғурта қопламаси ёки суғурта суммасини тўлаш мажбуриятини, суғурталанувчи еса белгиланган муддатларда суғурта мукофотини тўлаш мажбуриятини олади.

2.3. Халқаро суғурта амалиётида ишлатиладиган атама ва тушунчалар

Sug'urta fondini sarflash bilan bog'liq atamalar

Андеррайтер

- потенциал мижозларга суғурта полисини сотиш билан шуғулланадиган ёки манфаатдор томонларга суғурта соҳаси бўйича юқори даражада маслаҳат хизматларни кўрсатадиган жисмоний ёки юридик шахс.

Аннуитет

- рента ва нафақаларни суғурталашнинг ҳамма турларини умумлаштирувчи тушунча. Бунда суғурталанувчи суғурта компаниясига бир вақтнинг ўзида ёки бир неча йиллар давомида тегишли суғурта мукофотларини тўлайди. Кейин суғурталанувчи бутун ҳаёти давомида суғурта компаниясидан даромад олади.

Суғурта заҳиралари

- суғурта суммаларини тўлашни кафолатлаш мақсадида суғурта компаниялари ташкил этган фондлар. Агар, маълум бир вақтда суғурта қопламаларини тўлаш учун жорий суғурта мукофотлари етмаса, суғурта компанияси заҳира фондларидан фойдаланиши мумкин.

Суғурта портфели

суғурта компаниясига келиб тушган суғурта мукофотларининг йиғиндиси.

Суғурталанган объектлар сони, суғурта шартномаларининг миқдори ҳам суғурта портфели тушунчасини англатади.

Суғурта қопламаси

мулкый суғуртада ва суғурталанувчининг учинчи шахс олдида фуқаролик жавобгарлигини суғуртасида зарарни қоплаш учун суғурта фондидан тўланадиган пул маблағи.

Суғурта баҳоси

суғурталаш мақсадида аниқладиган мол-мулкнинг қиймати. Амалиётда мол-мулклар ҳақиқий қиймати, бозор қиймати ва бошқа қийматлар воситасида баҳоланади

Франшиза

- суғурта шартномаси шартларида кўзда тутиладиган суғурталовчининг зарарни қоплашдан озод этиладиган қисми. Франшиза суғурта суммасига нисбатан фоизларда белгиланадиган шартли ва шартсиз франшизаларга бўлинади.

Фронтинг

- қабул қилиб олинган рискни тегишли комиссия ҳақи эвазига тўлалигича бошқа суғурта ёки қайта қайта суғурталовчи компанияларига бериш.

Яшил карта

- автотранспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш тўғрисидаги халқаро шартномалар тизими.